

Jõulukuu nagu muiste — lumine ja külm

Kui maa peal käib jutt pidevalt igasuguste surutiste ümber, siis ilmataat demonstreeris aasta lõpul, et kõrgemates sfäärides on defitsiidi mõiste tundmatu.

Ain Kallis

Veel detsembri algul ei olnud täit selgust, kas jõulud tulevad valged, rohelised või mustad. Muide, astroloogide elu on sünoptikute omast palju kergem: nelja aasta eest teatasid Pauksonid, et kui vaid viitsiks, vobiks neid astronoomilisi abimehi valmis kas või aastani 3007! Lausa kadedaks teeb.

Alles kuu keskel võis loota, et ehk saabub ka meie õuele tõeline talv.

Tegelikult tuleb neid talvesid mõnel aastal tõepoolest järjepanu õige mitu. 1. detsembriga algab meteoroloogiline talv, mis kestab kuni märtsini. (Nii on aastaaegade ilmastikust kergem kokkuvõtteid teha.)

Kliimaatiliselt oli aga kuu esimene kümmepäevak siinkandis veel nn eeltalv, mil külmetas, sulatas ja puistas aeg-ajalt ka lund.

Et astronoomiline talv jõuab päralt 21. detsembril, seda võis igaüks kalendrist teada saada. Kliimaatiline “päris talv” tuli Mandri-Eestisse aga 9. detsembri paiku, kui maa kattus kohati lumega ning õhutemperatuur jäigi nullist madalamaks.

Valged jõulud üle riigi!

Kui meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis kuust kokkuvõtteid tehti, selgus, et esimene dekaad oli Eestis pikaajalisest keskmisest ehk normist kõrgem tervelt 3,7 kraadi võrra.

Ilmad olid detsembris sombused — Tartus polnud päikest üldse näha!

Järsk jahenemine saabus 14. kuupäeval. Saartel ja rannikul algasid tugevad lumesajud. Kuramaa tipus Lätis tuli maha meetri jagu lund, sõrulased pääsesid vaid terake kergemalt.

Nii tollast möllu kui ka äsjast lumeuputust põhjarannikul põhjustas nn järveefekt: suhteliselt soojade veekogude kohale jõudnud külmades õhumassides võivad areneda erakordselt vägevad lumepilved.

Teine kümmepäevak oli juba üle kuue kraadi normist külmem. Kuu miinumiks mõõdeti Valgas 19. detsembril $-25,2^{\circ}$.

Detsembri lõpukolmandik oli klassikaliselt talvine, külma tuli keskmisest veidi enam, sademeid normist kaks ja pool korda enam. Detsembri viimasel päeval mõõdeti lumikatte keskmiseks paksuseks 17–43 cm. Seda ei juhtu igal aastal, et jõulud on valged üle kogu riigi.

Detsember oli "soe" saartel — külmakraade Sõrves 0,2 ja Vilsandil 1, tunduvalt külmem püsis ilm kirde pool (Jõhvis $-5,6^{\circ}$ ja Väike-Maarjas -5°). Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arutati $-4,4^{\circ}$ (norm $-3,3^{\circ}$).

Temperatuuri erinevused olid seekord väga suured isegi väikesel alal. Näiteks mõõdeti 18. kuupäeval Roomassaare sadamas -5° , samal ajal kui kilomeetri kaugusel Kuressaare lennuväljal näitas termomeeter $-15,7^{\circ}$!

Enim sadas jõulukuul Viljandis (99 mm) ja Tartus (97 mm), riigis keskmiselt 71 mm (141% normist). Tartus on detsembris rohkem sadanud vaid 1898. aastal.

Ilmast mujal ja muiste

Sel talvel ei keeranud Venemaa gaasikraane kinni, hoopis saadeti pakaselised õhumassid liikvele. Transpordikaos halvas suure osa Lääne-Euroopast. Kolm päeva seisis rongid La Manche'i tunnelis. Venemaal said mitmed kohad uue külmarekordi (Perm $-41,8^{\circ}$).

Jõulukuu aastal 1909 oli Tartus soe ($-1,4^{\circ}$) ja sajune (63 mm).

Lehed valgustasid ilmaelu:

Päike saadab iga oma pinna kvadratmetri päält igas sekundis 45,000 hobusejõuu võrra töjõudu välja. Kui maa pääl 25 tsentrimeetri paksune lumekord on, siis jääb selle korra all ka kõige kõvem külm tundmataks.

Radiumist kõneles hra. J. Sarv "Vanemuises". Kõneleja seletas, et puhast radiumi siia maani veel keegi oma silmaga näinud ei ole. Sellepärast ei saa kõneleja radiumi mõju kuulajatele otsekohe näidata.